

Артиљериски потпуковник **ВИКТОР ПЕРОЛО**

АТОМСКО БОМБАРДОВАЊЕ ЦИЉЕВА ТАКТИЧКОГ ЗНАЧАЈА

Познато начело „Не пружити непријатељу повољан циљ, а њега принудити да ствара такве циљеве“ наћи ће пуну примену у условима употребе нуклеарног оружја. Јер, чињеница је да ће се оружје овако велике моћи дејства, и уз то високе цене коштања, употребљавати само против рентабилних циљева. Зато ће и нападач и бранилац тежити, с једне стране да избегну стварање таквих групација које би претстављале погодан циљ за дејство нуклеарним оружјем, а с друге стране да погодним борбеним поступцима принуде противника да створи овакав циљ. Отуда произилази и велики значај познавања циљева за дејство атомским оружјем.

Ако пођемо од поставке да неки циљеви у одређеним условима и времену могу бити рентабилни за атомско бомбардовање, доћи ћемо до закључка да се они не могу одређивати по неком шаблону, већ само на основу свестраног познавања услова, начина и принципа вођења рата у будућности. Но, ово не значи да се о циљевима за атомско бомбардовање, о њиховој подели и карактеристици не може говорити са извесном прецизношћу и тежњом да се дају основна начела за њихово распознавање. На пример, немогуће је замислити рад ма кога вишег штаба у планирању напада, одбране или неке друге борбене радње а да не познаје који елементи борбеног поретка, у каквом међусобном распореду и у коме моменту претстављају повољан циљ за употребу атомског оружја. Ти захтеви изискују висококвалификован кадар и његову свестрану обуку, нарочито старешина извиђачких и обавештајних органа.

Схватити важност правилног одабирања циља могуће је само онда ако се правилно уочи снага и моћ атомског оружја. Ако при томе имамо у виду познато дејство само једне номиналне атомске бомбе (20 КТ), јасно ћемо видети да се толика снага — енергија не сме утрошити за уништење неких ситнијих циљева који би били рентабилни за класична ватрена средства пешадије, артиљерије, па и авијације. Другим речима, циљ за атомско бомбардовање мора својим тактичким значајем у одређеној ситуацији оправдати употребу овако снажног оружја. То значи да његово уништење треба да омогући успешно извршење добијеног задатка у дотичном периоду борбе. Зато и постоји могућност да ће се у будућем рату атомским бомбама средњих јачина (20—100 КТ) тући извесни циљеви за чије су уништење раније биле ангажоване пуковске, дивизиске, па и корпусне резерве.

Дакле, за атомске бомбе морају се брижљиво одабирати реални, ј.рентабилни циљеви, а то се може постићи ако се претходно изврши прецизно проучавање свих циљева који могу доћи у обзир за атомско бомбардовање.

Свакако, било би корисно на известан начин уочити разлику између досадашњих класичних циљева и циљева за атомско бомбардовање. Нема сумње да, са тачке гледишта борбене употребе атомских средстава, та разлика постоји не само у погледу димензија, облика, састава и осетљивости циљева, већ, и знатно више, у погледу њиховог тактичко-оперативног значаја. То је, уствари, и суштинска карактеристика циљева за атомско бомбардовање.

Уништењем или неутралисањем циљева атомског бомбардовања добија се велико тактичко-оперативно преимућство (као резултат створене ватрене надмоћности), чиме се у исто време омогућава једноставније и брже извршење борбених задатака. Ако пођемо од данас важећег гледишта да је тактика у својој суштини комбинација ватре и покрета, онда је јасно да атомска бомбардовања, ма како важних циљева, претстављају само ватрену снагу и да та бомбардовања ни у будућем рату неће моћи да замене човека и његову технику — носиоца покрета борбених јединица. Отуда ће улога човека и маневра у будућем рату још више порасти, јер ће се само покретом трупа моћи успешно експлоатисати атомске експлозије које ипак неће бити у стању да потпуно униште сваки отпор противника и да му онемогуће да се поново среди и успостави нарушени ватрени систем.

Најзад, ако бисмо резимирали досадашња излагања и покушали да одредимо шта је циљ атомског бомбардовања (или, краће, атомски циљ), онда би се могло рећи, да се атомским циљем може назвати сваки објекат (људство, материјал, објекат на земљишту и сл.) чије би уништење или неутралисање, с обзиром на његов борбени значај, претстављало одлучујући фактор за постизање успеха у извршењу добијеног тактичко-оперативног задатка. Због тога се на циљ атомског бомбардовања не може гледати само са становишта артиљериске припреме или контрабатирања, нити искључиво са гледишта рентабилности (упоређењем цене циља са ценом бомбе), јер су оба схватања упрошћена и не воде довољно рачуна о стварној ефикасности атомског оружја и његовој улози у извршењу борбених задатака.

Подела и анализа циљева за атомско бомбардовање

Подели циљева атомског бомбардовања може се приступити са различитих становишта и са врло различитим критеријумом, али је са тактичко-оперативног гледишта најважнија она подела циљева атомског бомбардовања која се врши према њиховој стаљности, односно времену постојања, јер је и најидеалнији циљ за атомско дејство беспредметан ако се на њега не може дејствовати због могућности брзе деконцентрације. Са тог становишта могли бисмо такве циљеве разврстати у три групе и то:

Сталне циљеве — који се могу унапред одредити, јер су материјално везани за одређено место и за релативно дужи временски период. Њихов положај се може прецизно утврдити, дејство на њих благовремено планирати и слободно изабрати време за примену атомске експлозије. Подаци за ове циљеве прикупљају се, начелно, још за време мира, затим се класифицирају и сређују у специјалне картеотеке, а допуњују детаљима прикупљеним у току самога рата. У ову групу циљева спадала би, углавном, индустриска подручја, стални аеродроми, објекти сталне фортификације и слично.

Вероватне циљеве — за које је могуће претпоставити да ће у извесном моменту постојати и претстављати погодан циљ за атомско дејство. Они се могу унапред одредити и дејство на њих може се благовремено планирати, али се моменат за употребу атомског оружја не може унапред предвидети нити прецизирати. На неке од ових циљева дејствоваће се атомским оружјем као што је било предвиђено, док ће други престати да буду циљеви за атомско бомбардовање кад се покаже да се претпоставка о њиховој појави или важности није остварила. У ове циљеве би спадала поседнута подручја и рејони, као и места погодна за веће концентрације снаге и технике, за смештај резерви људства и материјала, размештај већих штабова и сл.

Привремене циљеве — који само за извесно време претстављају повољан циљ за атомско бомбардовање, те се због тога не могу раније предвидети или одредити, па ни унапред планирати за атомско дејство. Ови циљеви ће се појављивати у свима борбеним радњама, само ће време њиховог постојања као циља бити дуже или краће, од чега ће првенствено и зависити могућност дејства на њих. Ови циљеви се некада морају дуже време пратити и проучавати да би се тек у извесном повољном моменту могло дејствовати на њих. Но, дејство на ове циљеве биће редовно праћено недостатком времена како за потребне прорачуне, тако и за предузимање потребних мера безбедности за сопствене трупе. У ову групу циљева долазиле би: разне маршевске колоне родова и здружених јединица, велике привремене концентрације трупа за офанзивне акције, дезорганизоване и деморалисане јединице, трупе у обухватима или окружењима оперативних размера, веће јединице на положајима и сл.

Ова подела значајна је по томе што омогућава проучавање атомских циљева, планирање дејства на њих, као и одређивање најпогоднијег атомског оружја, с обзиром да је од момента издавања наређења за дејство на неки циљ па до момента појаве нуклеарне експлозије засада потребно да прође најмање пола часа при бомбардовању артиљеријом, а 2—6 часова при бомбардовању осталим средствима. Ради тога ће познавање дужине времена за које ће неки објекат претстављати погодан циљ за атомско бомбардовање бити од изванредне важности.

Облици циљева за атомско бомбардовање могу бити врло разноврсни, али се за практичне сврхе сви облици могу свести на два основна облика: кружни и некружни. Кружни облик омогућава лако одређивање положаја нулте тачке и најидеалније поклапање циља са

жељеним зонама дејства које су на земљишту концентрично распо-
ређене око нулте тачке. Некружни циљеви (у које спадају и они са
неправилним обликом) морају се сводити на приближно сличне пра-
вилне геометриске облике (квадрат, елипса, линија итд.) како би се
омогућило стварање једноставних графикана из којих се добијају
потребни подаци за одређивање места нулте тачке, висине експло-
зије и др. Према томе, проучавање облика циља за атомско дејство
неопходно је вршити како у циљу техничког планирања гађања, тако
и у циљу одређивања најпогодније врсте атомских пројектила и
средстава за њихово лансирање. Поред тога, у циљу обезбеђења успе-
шног дејства сопствених трупа, облик циља се узима у обзир и при
прорачунима вероватноће наношења губитака и штете људству и
техници, одређивању величине појединих зона рушења, уништења,
контаминације и сл.

Састав циља за атомско бомбардовање може бити врло разно-
лик, али, с обзиром на основну структуру и ефекат дејства атомске
експлозије, практично све циљеве можемо свести на три основне
врсте: људство, материјал и објекте.

Људство је, као саставни део већине циљева за атомско бом-
бардовање, различито осетљиво на поједине врсте дејства и интен-
зитет нуклеарних експлозија, што нарочито зависи од положаја и
заклоњености у којој се оно буде нашло у моменту експлозије. Вели-
чина губитака у људству при атомској експлозији првенствено зависи
од предузетих мера у циљу заклањања, јер ће много већи губици
бити нанети људству на отвореном простору него у заклону, рову,
тенку, шуми и сл. Зато је и у свима табелама за прорачуне губитака
извршена подела према врстама заклоњености људства.

Материјал и објекти, као циљеви, с обзиром на бројност и
разноврстан квалитетни састав, физичку отпорност и остале особине,
врло различито реагују на поједине врсте дејства атомског оружја
(ударно-механичко, топлотно, радиоактивно). Услед тога долази до
врло компликованих и разноврсних штета, те је неопходно материјал
и објекте класифицирати у шире групе сличних осетљивости и пона-
шања према појединим врстама дејства нуклеарног оружја.

Људство, односно жива сила, скоро се никад у рату не одваја
од своје опреме и борбене технике, а све борбене радње врши на
земљишту на коме се налазе објекти најразноврснијег значаја, почев
од обичних путева, мостова, теснаца па до комуникациских чворова
и објеката пољске, односно сталне фортификације. Зато циљеви за
атомско бомбардовање најчешће претстављају комбинацију људства,
материјала и објеката на земљишту.

Састав евентуалних атомских циљева и њихова осетљивост у
различитим условима морају се детаљно познавати да би се могли
правилно поставити захтеви стручним органима у погледу величине
губитака који се желе нанети појединим деловима циља атомског
бомбардовања. Тако ће се, у извесним борбеним ситуацијама, поста-
вити захтев да се нанесу губици првенствено људству, а делимично
и борбеној техници, опреми и објектима, док ће се у другим околно-

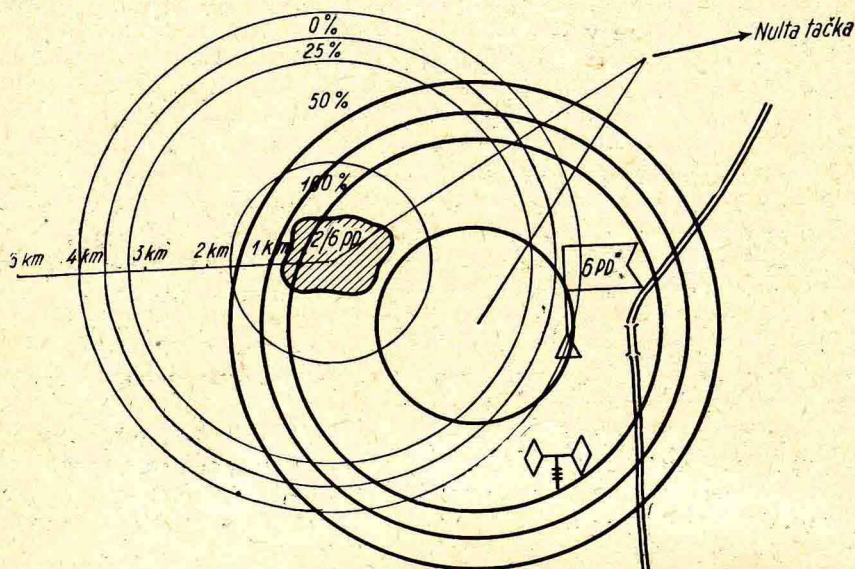
стима тражити супротно. Наравно, давање приоритета појединим саставним деловима циља атомског дејства првенствено ће зависити од основне замисли команданта јединице и одлуке за њено остварење.

Величина циља, како у погледу димензија тако и с обзиром на његову компактност, утицаће на избор врсте атомског пројектила, одређивање његове јачине, као и на избор нулте тачке и висине центра експлозије. При разматрању величине циља наилазимо на извесне појаве које нису долазиле до изражаја при дејству класичним оружјем. Наиме, ако се ради о појединачном циљу који по својој величини и компактности претставља јединствен објекат (на пример, тенковски или пешадиски батаљон, артиљериски дивизион, пг упориште и др.), онда је и при атомском бомбардовању сличан поступак као и при класичном. Међутим, ако се циљ састоји из два или више појединачних циљева, који се налазе на међусобном већем или мањем удаљењу, онда имамо комплексан (збирни) циљ који по свом облику, саставу и величини претставља нешто ново и специфично. Пошто појединачни циљеви могу бити врло разнолики, то и комплексни циљеви који се састоје од већег броја појединачних циљева могу бити веома различито комбиновани.

Често се говори да ће се у будућем рату најчешће тући појединачни циљеви, иако се на основу многих чињеница може закључити супротно, тј. да ће комплексни циљеви бити скоро редовно, а појединачни ретко бомбардовани атомским оружјем. Чињеница је да при извршењу борбених задатака, у већини случајева, није потребно потпуно уништити непријатељски борбени поредак, већ је довољно да се само поједини његови елементи привремено неутралишу, дезорганизују или онеспособе за борбену акцију. Ако се, на пример, противнику на одређеном правцу нанесе око 50% губитака у људству и техници, самим тим ће се у већини борбених ситуација обезбедити лакше и брже извршење добијеног задатка, јер се не може сматрати да ће остали постотак људства и технике на дотичном правцу остати са пуним борбеним способностима после извршене атомске експлозије у његовој близини. Практично, то значи да би планирање нулте тачке експлозије у центру појединачних циљева (једног пешадиског батаљона, артиљериског дивизиона итд.) довело до 100% њиховог уништења, што би са техничке стране претстављало неекономично коришћење овог снажног оружја, а са тактичке стране у најмању руку било неоправдано. Међутим, планирањем нулте тачке на већем отстојању од неког појединачног циља нанели би се том циљу довољно велики губици у живој сили и техници, а поред тога експлозија би својим дејством обухватила и околне јединице и земљишне објекте (по плану и захтеву команданта јединице), те би на тај начин нуклеарна експлозија била знатно боље искоришћена, а њена употреба тактички оправданија.

На скици 1 приказане су, сразмерно циљу-објекту, величине зоне губитака за 20 КТ атомску бомбу при ниској експлозији у ваздуху, у случају када је нулта тачка у центру појединачног и у центру комплексног циља. Из слике се види да би ефекти дејства са

нултом тачком у центру комплексног циља били знатно већи, јер би експлозија захватила и КМ дивизије и тенковски батаљон, задовољавајући уједно и примаран захтев за неутралисањем пешадиског батаљона.

Скица 1

Из предњег излагања може се закључити да рационално коришћење снаге атомске бомбе, разнолике могућности њених ефеката дејства и стварни борбени захтеви указују да при планирању употребе нуклеарних експлозија комплексни циљеви имају предност у односу на појединачне циљеве.

Циљеви атомског бомбардовања у нападу и одбрани

Врсте циљева атомског бомбардовања и њихова бројност везане су за поједине борбене радње и поступке јединица при њиховом извођењу. Мада ће у нападу и одбрани постојати извесан број идентичних циљева, ипак ће их у нападу, начелно, постојати већи број но у одбрани, јер је бранилац у могућности да боље користи земљиште и ватрена средства и изврши боље заклањање појединих делова свога борбеног поретка.

Да ли ће нападач тући циљеве у непосредној близини предњег краја браничевог одбраненог система или у дубини одбране зависиће од начина и задатка напада, идеје команданта јединице која извршава добијени задатак, степена организације непријатељске одбране, расположивих класичних и атомских средстава, итд.

При нападу из непосредног додира, у циљу стварања зоне сигурности за сопствене трупе, први одбранбени положај (на дубини један или више км, зависно од зоне сигурности) неће долазити у обзир за дејство атомским оружјем, већ циљеви који се налазе у дубини одбранбеног положаја. Међутим, при нападу из подилажења за ово дејство доћи ће у обзир циљеви на целокупном непријатељском одбранбеном систему. У току напада и при борби у дубини, због брзих промена ситуације и измешаности нападачевих и браниочевих јединица, циљеве треба првенствено тражити у браничевој оперативној дубини. Према томе, у разним временским периодима и ситуацијама, погодни циљеви за нападачево дејство нуклеарним оружјем биће у првом реду положаји браниочевих атомских средстава, а затим његове резерве и други ешелони који су у стању да утичу на ток борбе, затим чворови одбране, пт рејони и упоришта, тенковске резерве, ВП артиљерије итд. При овоме треба имати у виду да ће бранилац користити све могућности како би избегао стварање циљева за атомско бомбардовање чије би уништење довело у питање успешно извођење одбране. Због тога ће нападач често морати да планира извесне покрете појединих делова свог борбеног поретка и њихову подршку ватром класичних средстава да би принудио браниоца да ствара повољне циљеве за атомско дејство.

Бранилац може употребити атомско оружје против нападача још у периоду његовог подилажења и припреме за напад, нарочито на елементе његовог маршевског поретка, рејоне прикупљања и концентрације снага и средстава, на земљишне објекте чијим би се рушењем спречило подилажење и изазвали застоји у покрету или извршило запречавање нападних праваца у циљу каналисања нападачевог наступања итд. У току извођења напада бранилац ће моћи својим атомским оружјем да дејствује на нападачеве ВП за атомска оруђа, ВП артиљерије и веће резерве, а тако исто и да ствара ватрене завесе испред угрожених чворова одбране и нападачевих снага на правцу главног удара, да врши нуклеарне препаде у циљу заштите појединих прилаза ка унутрашњости одбранбеног положаја, да ствара дуго-трајне радиоактивне препреке итд.

Важност правилног и благовременог одређивања циљева за нуклеарно дејство у нападу и одбрани, како између оних који већ постоје, тако и оних који ће се испољити тек у одређеним тактичким ситуацијама, указује на потребу да се раду око избора циља за атомско дејство, који је врло сложен, поклони што већа пажња.

Избор циља атомског бомбардовања

Планирање борбених радњи у условима нуклеарног рата намеће штабној служби потребу да методе свога рада прилагоди новим условима. Велика брзина извођења операција, изванредна покретљивост јединица, нагле промене ситуација и неопходност да се брзо одлучује и дејствује захтеваће увежбане штабове који ће, поред оста-

лог, морати солидно познавати тактичко-техничке могућности атомских средстава и мере заштите од њих.

Један од најважнијих задатака штаба јединице која има право на употребу атомске бомбе, у периоду планирања, биће да команданту јединице припреми довољно података за доношење одлуке о избору атомског циља. У почетном периоду овог рада највећу важност имаће подаци обавештајно-извиђачких органа, који треба да пруже општу слику распореда непријатељевих снага и средстава, а нарочито његовог атомског наоружања, као и податке о циљевима за сопствено атомско дејство.

Сем тактичке авијације, чија ће улога у новим условима бити знатно појачана, највећи број извиђачких задатака ове врсте примиће на себе извиђачки и обавештајни органи дивизија прве линије, који су у непосредном додиру са непријатељем.

Ако се код противника открију специјалне врсте опреме, наоружања и инструмената, као и јаче стражарске јединице за обезбеђење појединих рејона, затим укопавање на већим дубинама од нормалних или дејство тешке артиљерије са високим тачкама распрекавања и сл., постоји вероватноћа да се противник спрема да употреби атомско оружје.

И поред свих предузетих мера непријатељ ће ипак морати да ствара погодне циљеве за наше атомско дејство, јер је немогуће у потпуности избећи концентрацију снага, борбених средстава и материјалних потреба. Ма колико кратко трајала та концентрација, она ће најчешће претстављати рентабилан циљ за дејство атомским оружјем. Ради прикупљања података о атомским циљевима потребно је да се извиђачки органи убацују у непријатељску позадину, да се умешно користе партизанске јединице, да се организује хватање непријатељских војника и сл.

Не мање важно је и благовремено достављање прикупљених података, те брзину у овом раду треба по сваку цену обезбедити. Извиђачко-обавештајним органима треба обезбедити таква средства и створити такве могућности да прикупљене податке могу достављати готово тренутно, јер један важан и рентабилан циљ, може за кратко време да изгуби своју вредност (брза деконцентрација, покрет моторизованих јединица итд.). При том раду извиђачко-обавештајни органи морају прикупљати податке и о облику, димензијама, саставу, јачини и унутрашњем распореду евентуалних атомских циљева, као и о метеоролошким приликама над циљем и у његовој околини.

Проучавању циљева на основу података прикупљених извиђањем непријатеља и земљишта требало би приступити тек када целокупна извиђачка и обавештајна служба да довољан број података потребних за добијање јасне претставе о непријатељском распореду, припремама, намерама и сл. Тек по извршеном сређивању података о циљевима који долазе у обзир за атомско бомбардовање и њиховом међусобном упоређивању штаб јединице која има право на употребу атомске бомбе може одредити степен важности сваког од њих, имајући у виду да атомско оружје не треба употребљавати изоловано —

појединачним дејством — већ тражити погодне циљеве за наношење одлучног ударца концентричним дејством. Исто тако, мора се водити рачуна и о томе да су атомски циљеви многобројни, а број нуклеарних пројектила ограничен — бар према садашњем стању ствари — те ће у обзир за атомско дејство долазити само циљеви од великог значаја, па би зато још на почетку рада око одређивања циљева за атомско бомбардовање требало издвојити све оне циљеве који се успешно могу неутралисати или уништити дејством авијације и артиљерије. Остале циљеве погодне за атомско бомбардовање требало би разврстати према њиховој важности и дужини времена њиховог постојања, па тек онда приступити њиховом дефинитивном одређивању, при чему треба узети у обзир утицај конфигурације земљишта око циља и атмосферских прилика у широј зони циља, број и врсту расположивих средстава за бомбардовање, као и број и јачину расположивих атомских пројектила.

При подношењу предлога команданту за употребу нуклеарних пројектила требало би за сваки циљ тачно прецизирати и образложити: какви би се резултати постигли атомским бомбардовањем дотичног циља; каквог ће утицаја имати атмосферске прилике и земљиште на дејство нуклеарног пројектила; које је најбоље средство за лансирање нуклеарног пројектила на тај циљ; врсту нуклеарног пројектила, висину тачке експлозије и место планиране нулте тачке; прорачун губитака и разарања; мере за постизање изненађења; мере безбедности за сопствене трупе, итд.

Тек на основу оваквог предлога командант јединице би био у могућности да донесе правилну одлуку о томе на које ће циљеве бити најцелисходније дејствовати нуклеарним пројектиlima у вези са његовом основном замисли и планом за претстојећу операцију. На тај начин, усклађивањем по месту и времену нуклеарне експлозије са планираним маневрима сопствених јединица постићи ће се максимално изненађење противника и омогућити што боља експлоатација успеха оствареног атомским бомбардовањем.

Дакле, успех борбених дејстава у новим условима умногоме ће зависити од правилног избора циља атомског бомбардовања и правилног одређивања момента нуклеарне експлозије, као и брзине и целисходног начина искоришћавања постигнутих ефеката дејства, што претставља нове елементе у раду штабова при планирању операција.